

สรุปปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

การศึกษาพอจะสรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดกับเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยนางรมพันธุ์เล็ก แยกเป็นปัญหาด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ปัญหาด้านการผลิต
2. ปัญหาด้านการคัดการฟาร์ม
3. ปัญหาด้านการเงิน
4. ปัญหาด้านการตลาด
5. ปัญหาด้านบุคลากร
6. ปัญหาอื่น ๆ

1. ปัญหาด้านการผลิต ในการประกอบอาชีพเลี้ยงหอยนางรมตามบริเวณชายฝั่ง

ทะเลทางภาคตะวันออกของประเทศไทย ประสบกับปัญหาด้านการผลิตต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การขาดพันธุ์ลูกหอยนางรมที่จะนำมาเลี้ยง ซึ่งเดิมการเลี้ยงจะทำการรวบรวมพันธุ์ลูกหอยจากแหล่งธรรมชาติเท่านั้น ทำให้ผลผลิตที่ได้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ ช่วงฤดูการผลิตปี 2528 เกษตรกรพบกับปัญหาการขาดแคลนพันธุ์ลูกหอยในจังหวัดระยองและสมุทร

1.2 การขาดแคลนวัสดุบางอย่างที่ใช้ในการเลี้ยงหอยนางรม เนื่องจากไม้ที่นำมาเป็นวัสดุรองหลักเลี้ยงแบบแท่งปูน เกิดขาดแคลน ด้วยเหตุที่มีการห้ามตัดไม้ทำลายป่าของกรมป่าไม้

1.3 สถานที่ที่ทำการเลี้ยงหอยนางรมเกิดขึ้นเอน ทำให้หอยนางรมที่อาศัยเกาะหลักเลี้ยงจมโคลนและหอยตาย เกษตรกรแก้ไขปัญหาโดยการนำหลักเลี้ยงไปวางให้ห่างจากบริเวณชายฝั่งล้าไปในทะเล ก่อให้เกิดปัญหาด้านการสัญจรตามมา

1.4 ระยะเวลาของการเลี้ยงหอยนางรม แต่เดิมนั้นการเลี้ยงหอยนางรมใช้ระยะเวลาไม่เกิน 1 ปีก็เก็บหอยได้ขนาดที่ต้องการออกขาย ในปัจจุบันหอยนางรมที่ทำการ

เลี้ยงใช้เวลาเลี้ยง 2 ปีจึงได้หอยขนาดที่ขายได้ ทำให้เกษตรกรต้องใช้เวลาานกว่าจะได้เงินลงทุนคืน

2. ปัญหาด้านการจัดการฟาร์ม ในการดูแลฟาร์มเกษตรกรจะใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลักในการดำเนินงาน ปัญหาที่พบแยกได้เป็นดังนี้

2.1 การขาดความรู้และความเข้าใจในการเลี้ยงหอยนางรม จากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่า การเลี้ยงหอยนางรมจะดูจากเพื่อนบ้านที่ทำการเลี้ยงที่ประสบความสำเร็จ โดยไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่ตนเองกับเพื่อนบ้านมีไม่เหมือนกัน ทำให้เกษตรกรหลายรายประสบความล้มเหลวในการประกอบอาชีพนี้ เช่นการวางหลักเลี้ยงเกษตรกรจะวางหลักเลี้ยงให้ได้มากที่สุด เนื่องจากมีความคิดว่าหากวางหลักเลี้ยงมากลูกหอยจะมาเกาะอาศัยมาก ซึ่งเป็นวิธีการจัดการฟาร์มที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากลูกหอยที่มาเกาะอาศัยจะแย่งอาหารกันเอง ทำให้หอยโตช้า นอกจากนี้การจับเก็บหอยเมื่อหอยโตได้ขนาดมีความไม่สะดวกในการนำเรือหรือกระดานตีบเข้าไปในแนววางหลักเลี้ยง

2.2 ในการเลี้ยงหอยนางรมเกษตรกรจะนำประสบการณ์และความชำนาญที่เข้ามาแต่ก่อนไม่มีการใช้ความรู้ทางวิชาการใหม่ ๆ เข้ามาช่วยเสริมวิธีการเพาะเลี้ยง ตลอดจนการวางแผนการจัดการฟาร์มให้ก่อประโยชน์สูงสุด

2.3 ไม่มีการจดบันทึกข้อมูลภายในฟาร์ม เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าเป็นการทำฟาร์มภายในครัวเรือน รายได้ที่เกิดขึ้นใช้จ่ายภายในครอบครัวไม่มีความจำเป็นจะต้องจดบันทึก

3. ปัญหาด้านการเงิน เป็นปัญหาที่สำคัญมากสำหรับเกษตรกร การเลี้ยงหอยนางรมหากประกอบเป็นอาชีพต้องใช้เวลาลงทุนเริ่มแรกเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นผลตอบแทนจากเงินลงทุนใช้เวลาอย่างน้อย 2 ปีจึงมีรายได้ เกษตรกรผู้เลี้ยงต้องการเงินทุนและเงินหมุนเวียนเพื่อใช้จ่ายในช่วงเวลาที่ยังไม่มีรายได้ จึงต้องทำการกู้ยืมจากแหล่งเงินกู้ที่ไม่เป็นทางการ เนื่องจากทำการกู้ยืมจากแหล่งกู้ยืมเหล่านี้มีความสะดวกรวดเร็ว ถึงแม้จะเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าแหล่งเงินกู้ที่เป็นทางการ สำหรับกรณีการคิดต้นทุนในบทที่ 4 จะไม่คำนึงถึงค่าใช้จ่ายทางการเงินเกี่ยวกับดอกเบี้ยเงินกู้ทุก ๆ กรณีไป ฉะนั้นปัญหาด้านการเงินที่เกิดกับเกษตรกรพอจะสรุปได้ดังนี้

3.1 ความต้องการแหล่งเงินกู้ยืมที่อำนวยความสะดวก อัตราดอกเบี้ยที่ไม่สูง

3.2 ขนาดเงินกู้ เกษตรกรมักจะไม่คำนึงถึงความสามารถในการจ่าย

ชำระหนี้ให้ทันเวลา ทำให้เกษตรกรมีภาระหนี้สินมากขึ้น เป็นลำดับ

4. ปัญหาด้านการตลาด ลักษณะตลาดของสินค้าเกษตรกรรมมีลักษณะเด่น กล่าวคือ ความไม่แน่นอนของผลผลิตซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น สภาพพื้นดิน ฟ้าฝน ฤดูกาล เป็นต้น นอกจากนี้ การเก็บรักษาผลผลิตทางการเกษตรเก็บได้ไม่นาน ทำให้การบริโภคมีปริมาณจำกัด ถึงแม้ราคาขายของผลผลิตจะถูกกลง การบริโภคจะมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ฉะนั้น ลักษณะตลาดของหอยนางรมในปัจจุบันมีลักษณะดังนี้คือ

- 4.1 ตลาดรองรับผลผลิตมีความไม่แน่นอน
- 4.2 ผู้บริโภคหอยนางรมมีเพียงบางกลุ่ม
- 4.3 ตลาดมีลักษณะผูกขาด เนื่องมาจากการรับซื้อหอยนางรมมีพ่อค้าคนกลางเพียงไม่กี่ราย
- 4.4 ราคาขายหอยนางรมมีราคาค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับหอยชนิดอื่น ๆ

5. ปัญหาด้านบุคลากร

5.1 บุคลากรของรัฐ ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมและเผยแพร่ข้อมูลทางด้านวิชาการ ตลอดจนให้คำปรึกษามีกำลังคนน้อย นอกจากนี้ ความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้การพัฒนาการเลี้ยงหอยนางรมเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่ทั่วถึง

5.2 หน่วยงานของรัฐที่ให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรหลาย ๆ หน่วยงาน ยังขาดความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงาน ทำให้การช่วยเหลือแก่เกษตรกรล่าช้า

5.3 เกษตรกรไม่มีความกระตือรือร้นในการรวมตัวกัน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาก่เกิดขึ้น

6. ปัญหาอื่น ๆ

- 6.1 ปัญหามลภาวะเป็นพิษ
- 6.2 อัตราการขยายตัวแหล่งเลี้ยงหอยนางรมมีอัตราการขยายตัวลดลง
- 6.3 การรุกล้ำบริเวณชายฝั่งอันเป็นแหล่งเกิดหอยนางรมตามธรรมชาติ โดยราษฎรมาตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยและการพัฒนาอุตสาหกรรมบริเวณชายฝั่ง

ข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาด้านการผลิต

1.1 การขาดแคลนพันธุ์ลูกหอยนางรมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับการเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทอื่นเช่นเดียวกัน เนื่องจากการใช้แหล่งพันธุ์ที่เกิดตามธรรมชาติไม่เป็นการเพียงพอ

เนื่องจากมีปัจจัยหลาย ๆ อย่างที่ทำให้ไม่สามารถจะควบคุมปริมาณการเกิดของสัตว์น้ำนั้นได้

แนวทางในการแก้ไขอาจทำได้หลายวิธี เช่น

- 1.1.1 ซื้อพันธุ์ลูกหอยนางรมมาจากต่างประเทศ
- 1.1.2 ซื้อพันธุ์ลูกหอยนางรมจากจังหวัดอื่น
- 1.1.3 เกษตรกรผู้เลี้ยงควรเก็บพ่อแม่พันธุ์และแม่พันธุ์ลูกหอยไว้

ฟาร์มไม่นำออกขายหมด เพื่อให้มีการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ

- 1.1.4 การผสมพันธุ์ลูกหอย โดยการผสมเทียม
- 1.1.5 การย้ายสถานที่เลี้ยงจากแหล่งเดิมไปหาแหล่งใหม่ที่มีลูกหอย

ตามธรรมชาติอุดมสมบูรณ์กว่า

แนวทางในการแก้ไขทุก ๆ วิธีย่อมมีข้อกำหนดและแนวทางปฏิบัติจำกัด เช่น วิธีการซื้อพันธุ์ลูกหอยมาจากต่างประเทศและการซื้อพันธุ์ลูกหอยนางรมจากจังหวัดอื่น ต้องคำนึงว่าหอยที่ซื้อมานั้นมีความทนทานต่อสภาพแวดล้อม การเจริญเติบโตมีผลผลิตดี เป็นต้น นอกจากนี้จะต้องมีการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อกับรายได้จากการขาย เพื่อพิจารณาอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนว่าเหมาะสมกับการลงทุนเช่นนั้น การย้ายสถานที่เลี้ยงจากแหล่งเดิมไปแหล่งใหม่มีอุปสรรคในทางปฏิบัติมากในเรื่องการลงทุนสำหรับหลักเลี้ยงใหม่ที่ต้องใช้จ่ายเงินลงทุนมาก นอกจากนี้แหล่งเลี้ยงใหม่อาจมิได้เป็นที่เปิดอนุญาตให้เลี้ยงหอยนางรมได้

ในขณะนี้แนวทางที่ควรปฏิบัติคือ เกษตรกรต้องช่วยเหลือตนเองโดยยอมเก็บผลผลิตบางส่วนที่จะนำไปขายได้ไว้เป็นพ่อแม่พันธุ์และแม่พันธุ์ เพื่อจะได้ลูกหอยจากธรรมชาติอันจะช่วยลดอัตราการสูญเสียพันธุ์ด้วยวิธีหนึ่ง นอกจากนี้ การแก้ไขปัญหาในระยะยาว แนวทางที่ควรปฏิบัติคือ กรมประมงควรทำการผสมเทียมลูกหอยนางรมจากการค้นคว้าและวิจัยของแหล่งขยายและเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อจะได้ลูกหอยที่มีคุณสมบัติที่ดีโดยสามารถคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงและสามารถนำพันธุ์ที่ผสมเทียมไปเลี้ยง โดยมีอัตราการรอดตายสูง

1.2 การขาดแคลนวัสดุบางอย่างที่ใช้ในการเลี้ยงหอยนางรม คือการขาดแคลนไม้รองหลักเลี้ยงแบบแท่งปูน

แนวทางในการแก้ไขที่อาจทำได้คือ

1.2.1 ไม้รองหลักเดิมใช้ไม้ตะพองหรือไม้ฟาด ควรทำการเปลี่ยนเป็นไม้ไผ่หรือวัสดุที่ไม่ใช่ไม้เช่นแท่งปูน เนื่องจากในอนาคตไม้แท่งทุกชนิดจะขาดแคลนและมีราคาสูงขึ้นมาก

- 1.2.2 ไม้รองหลักอาจเปลี่ยนมาใช้ปูนซีเมนต์หล่อเป็นแท่งกลมแทนไม้
รองหลักที่ขาดแคลน
- 1.2.3 อาจมีการนำท่อพลาสติกมาใส่แทนไม้รองหลักเดิม
- 1.2.4 อาจเปลี่ยนแปลงวิธีการเลี้ยงแบบแท่งปูนเป็นวิธีการเลี้ยง
วิธีอื่น

การหาวัสดุอื่นมาทดแทนไม้รองหลักเดิม ควรคำนึงด้านราคา
การใช้งาน ความสะดวกในการจัดหาวัสดุดังกล่าวไม่ให้เกิดภาวะขาดแคลนในระยะยาวและ
วัสดุที่มาใช้ไม่กระทบกระเทือนกับผลผลิต ฉะนั้น วิธีการแก้ไขตั้งแต่ข้อ 1.2.1 ถึง 1.2.3
นำมาแก้ไขการขาดแคลนไม้รองหลักได้ แต่สำหรับข้อ 1.2.4 นั้น ต้องใช้เงินทุนในการ
เปลี่ยนแปลงวิธีการเลี้ยงใหม่ ซึ่งอาจทำได้เฉพาะเกษตรกรบางคนที่มีเงินทุนเพียงพอ

1.3 สถานที่ทำการเลี้ยงต้นเหิน

แนวทางในการแก้ไขที่ควรทำคือ

- 1.3.1 ควรเล่นอู่ให้หน่วยงานของรัฐทำการขุดลอกขยายฝั่ง เพื่อให้สภาพ
ต้นเหินหมดไป
- 1.3.2 เกษตรกรควรย้ายสถานที่เพาะเลี้ยงไปยังแหล่งอื่น
- 1.3.3 เกษตรกรทำการยกระดับหลักเลี้ยงให้สูงขึ้นอยู่ในระดับที่พ้นจากโคลน
- 1.3.4 หน่วยงานของรัฐ มีหน้าที่โดยตรงที่จะหาวิธีการเลี้ยงวิธีอื่นที่
เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไป

1.3.5 การกำหนดขอบเขตการจัดวางหลักเลี้ยง ป้องกันการรुक้า
เข้าไปในบริเวณทะเล ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียในด้านการสัญจรของการทำประมงทะเลอื่นๆ

แนวทางในการแก้ไขข้อ 1.3.1 ต้องใช้แรงงานและเสียค่าใช้จ่ายมาก
ซึ่งคงไม่สามารถทำได้ สำหรับข้อ 1.3.2 นั้น เป็นแนวทางปฏิบัติที่ดี แต่การย้ายเพื่อหลัก
เลี้ยงสภาพต้นเหินก็คงจะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ฉะนั้น แนวทางที่ควรทำในขณะนี้คือ ข้อ 1.3.3
การยกระดับหลักเลี้ยงให้สูงขึ้นเพื่อช่วยป้องกันหอยนางรมที่เกาะอาศัยอยู่ไม่ให้จมโคลนตายเสียก่อน
และเพื่อให้หอยที่จับเกาะโตและสามารถนำออกขายได้ สำหรับการผลิตปีถัดไปอาจหาวิธีการเลี้ยง
วิธีอื่น เช่นวิธีการเลี้ยงแบบแขวนซึ่งใช้เงินทุนไม่มากนักและค้นหาพันธุ์ลูกหอยโดยการไปบริเวณเลี้ยง
เดิมบางส่วนล่อลูกหอยแล้ว

1.4 ระยะเวลาของการเลี้ยงหอยนางรม เต็มใช้เวลาเลี้ยงไม่เกิน 1 ปี
จะนำหอยมาบริโภคได้ แต่ในปลูปลูกต้องใช้เวลา 2 ปีถึงจะนำหอยมาบริโภคได้

แนวทางในการแก้ไขที่ควรทำคือ

1.4.1 การให้อาหารสัตว์ เป็นการเพิ่มอาหารที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ
ให้มากขึ้น แต่การให้อาหารสัตว์ลงในแหล่งน้ำธรรมชาติจะเกิดความสูญเสียกับเกษตรกร เนื่องจาก
บริเวณแหล่งเลี้ยงกว้างขวาง ดังนั้นควรจำกัดขอบเขตฟาร์มให้อยู่ในแหล่งที่จำกัดเพื่อให้สามารถ
ควบคุมปริมาณอาหารสัตว์ที่ให้ได้ โดยการเลี้ยงแบบแขวนในบริเวณฟาร์มเลี้ยงกุ้ง ฟาร์มปลา และ
ฟาร์มปู ซึ่งเป็นการได้ผลผลิตทั้งประเภทกุ้งหรือปลาหรือปูเหมือนเดิม แต่เพิ่มการเลี้ยงหอยนางรม
เข้าไปด้วย ปัญหาสำคัญคือลูกหอยที่นำมาเลี้ยงจะเป็นลูกหอยขนาดเล็กมากไม่ได้ ต้องนำลูกหอยที่มี
ขนาดพอควรประมาณ 3 เซนติเมตร เนื่องจากลูกหอยจะสามารถทนต่อสภาพแวดล้อมและการขนส่ง
การแก้ไขวิธีนี้อาจก่อให้เกิดรายได้ทั้งเจ้าของฟาร์มเลี้ยงหอยนางรมที่สามารถขายหอยนางรมได้และ
เจ้าของฟาร์มเลี้ยงกุ้งหรือปลาหรือปูจะมีรายได้เพิ่มนอกจากผลผลิตหลักเดิม

2. ปัญหาด้านการจัดการฟาร์ม

จากปัญหาด้านการจัดการฟาร์มที่สรุปไว้แล้วนั้น แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริม
และเผยแพร่ข่าวสารทางด้านวิชาการ ตลอดจนเทคโนโลยีเกี่ยวกับการเลี้ยงหอยนางรมจาก
หน่วยงานของรัฐยังไม่ทั่วถึง นอกจากนี้ ข้อมูลของเกษตรกรในด้านการผลิตและปัญหาที่เกิดขึ้น
หน่วยงานของรัฐก็รับทราบล่าช้าและครอบคลุมไม่ทั่ว ทำให้การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์น้ำโดยเฉพาะ
หอยนางรมก้าวไปไม่เต็มที่

แนวทางในการแก้ไขมีดังนี้

2.1 ควรมีการติดต่ออบรมความรู้ทางวิชาการแก่เกษตรกรโดยตรงทั้งหมด โดยการ:
นัดประชุมเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยนางรมทั้งหมดในอำเภอ นั้น ๆ เข้ารับการฝึกอบรมความรู้จากวิทยากร
ผู้แนะนำ หรือ

2.2 ควรมีการติดต่ออบรมแก่ตัวแทนของเกษตรกรที่คัดเลือกมาจากกลุ่มเกษตรกร หรือ

2.3 เกษตรกรควรรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ โดยกลุ่มจะเป็นศูนย์กลางรับ
และกระจายข่าวสารเป็นสื่อกลางจากรัฐถึงเกษตรกร หรือเกษตรกรถึงรัฐ

การแก้ไขปัญหาด้วยวิธีข้อ 2.1 นั้น จะต้องใช้กำลังคน กำลังทรัพย์และเวลา มาก เพื่อจัดการอบรมได้ทั่วถึงด้านเทคโนโลยี ตลอดจนความรู้ในด้านวิชาการเพื่อเสริมกับ ประสบการณ์ซึ่งเกษตรกรมีอยู่แล้ว หากเกษตรกรนำความรู้มาประยุกต์ใช้จัดการฟาร์มอย่างมี หลักมีเกณฑ์ ความเสี่ยงและอุปสรรคจากการประกอบอาชีพก็สามารถลดลงได้ เป็นวิธีการที่ดี หากสามารถทำการอบรมเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง แต่อุปสรรคที่สำคัญเนื่องจากรัฐมีข้อจำกัดใน ด้านงบประมาณรายจ่าย ซึ่งต้องใช้จ่ายทั่วทุกแขนงอาชีพ ทำให้การแก้ไขปัญหาด้วยวิธีนี้ไม่ทันเวลา และล่าช้ากว่าจะทำได้ทั่วครบทุกคน

กรณีการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีข้อ 2.2 การเลือกตัวแทนของเกษตรกรเข้ารับการ อบรมและตัวแทนเหล่านี้จะนำสิ่งที่ได้รับไปถ่ายทอดต่อกับกลุ่มเกษตรกร เป็นการประหยัดกำลัง คน กำลังทรัพย์และเวลา เป็นวิธีที่อาจกล่าวได้ว่าเหมาะสมที่สุดที่จะนำมาใช้ปฏิบัติในขณะนี้ ในระยะยาววิธีการแก้ปัญหาคือควรสนับสนุนคือ ข้อ 2.3 โดยการกระตุ้นความกระตือรือร้น การแก้ไข ปัญหาด้วยตนเองเป็นหลัก ฉะนั้นการส่งเสริมแนวความคิดในการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ (กลุ่มทำ ฟาร์ม) เป็นวิถีทางที่ควรเน้นให้เกษตรกรร่วมมือกัน โดยที่รัฐจะได้ทราบข้อมูลข่าวสารจากกลุ่ม เกษตรกรทำให้ทราบปัญหาตรงจุด ทันเวลาและสามารถนำไปช่วยเหลือได้ตรงปัญหา นอกจากนี้การ ส่งเสริมตลอดจนข่าวสารจากรัฐสามารถผ่านถึงเกษตรกรได้โดยตรง สิ่งสำคัญในการจัดตั้งกลุ่ม สหกรณ์ คือการก่อตั้งกลุ่มสหกรณ์เป็นความต้องการส่วนรวมของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพนั้น ๆ การ รวมกลุ่มจึงเป็นผลในการดำเนินการต่อไป ดังนั้น ในขณะนี้การจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ฟาร์มเลี้ยงหอยนางรม ยังมีได้มีขึ้น รัฐควรเร่งสนับสนุนแนวความคิดดังกล่าวนี้แก่เกษตรกร โดยผ่านยังผู้นำชุมชนเพื่อ เป็น การกระตุ้นให้เกษตรกรทราบถึงผลดีจากการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์

3. ปัญหาด้านการเงิน เป็นปัญหาที่สำคัญมาก กิจการใดจะดำเนินต่อไปได้ต้องมีเงินทุน เพียงพอ สำหรับการเลี้ยงหอยนางรมหากทำเป็นยังชีพที่เป็นอยู่ ผู้เลี้ยงจะนำวัสดุที่มีราคาไม่แพง และหาได้ในบริเวณใกล้เคียงที่ทำการเลี้ยงหอยนางรม และใช้แรงงานภายในครอบครัวทั้งหมดใน การดำเนินงาน ผลผลิตที่ได้ขึ้นอยู่กับการดูแลของสมาชิกในครอบครัว แต่การเลี้ยงหอยนางรมเพื่อ การค้าโดยเกษตรกรรายย่อยใช้เงินทุนมาก ฉะนั้น ปัญหาด้านการเงินจึง เกิดกับผู้เลี้ยงที่ทำเป็น การค้า

แนวทางที่แก้ไขคือ

3.1 ควรจัดให้มีแหล่งเงินทุนที่แน่นอน

3.2 การกำหนดวงเงินทุนที่ยืดหยุ่น ตลอดจนการขอกู้ยืมจะต้องมีข้อกำหนด
ซึ่งยืดหยุ่นเพียงพอที่เกษตรกรสามารถกู้ยืมได้

3.3 อัตราดอกเบี้ย ควรกำหนดอัตราที่ไม่สูง เป็นการส่งเสริมช่วยเหลือ
เกษตรกรที่ประกอบอาชีพอย่างแท้จริง

เกษตรกรไม่รับบริการการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินที่เป็นทางการ เนื่องจาก
จากอุปสรรคที่เกิดจากขั้นตอนในการยื่นเรื่องจนกระทั่งได้รับเงินกู้ต้องใช้ระยะเวลา ตลอดจน
ข้อกำหนดในการกู้ยืมที่มีความคล่องตัวน้อยกว่าการกู้ยืมจากสถาบันที่ไม่เป็นทางการ เกษตรกร
ยินยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่า เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว การแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้
ควรมีการปรับปรุงข้อกำหนดการให้กู้ยืมจากสถาบันการเงินให้มีความยืดหยุ่นมากพอแก่เกษตรกร
ตลอดจนขั้นตอนการพิจารณากู้ยืมควรกระชับรวดเร็ว

นอกจากนั้น แนวทางที่ควรดำเนินการช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยนางรม
อีกทางหนึ่งคือ ในการกู้ยืมโดยปกติจำเป็นต้องนำหลักทรัพย์ค้ำประกัน ซึ่งมักกำหนดเป็น
อสังหาริมทรัพย์ แต่เกษตรกรผู้เลี้ยงหอยนางรมไม่มีสิทธิที่จะนำสถานที่ได้รับอนุญาต
เพาะเลี้ยงหอยนางรมไปเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันการกู้ยืม ดังนั้น การให้ความช่วยเหลือแก่
เกษตรกรโดยการอนุมัติการขอกู้ยืมเงินจากการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการทำฟาร์ม
โดยพิจารณาอัตราผลตอบแทนที่ได้รับในแต่ละปีที่ผ่านมา และการประมาณในอนาคตของมูลค่า
ในการดำเนินงานก็เป็นแนวทางหนึ่งที่รัฐอาจให้ความช่วยเหลือทางการเงินได้โดยรัฐเป็นผู้
ประสานงาน เรื่องการขอกู้ยืมจากสถาบันทางการ ถ้าหากเกษตรกรสามารถกู้ยืมเงิน
จากสถาบันทางการได้รวดเร็วในอัตราดอกเบี้ยพอสมควร การกู้ยืมเงินจากสถาบันที่ไม่เป็น
ทางการจะลดความสำคัญลงเป็นลำดับ ในทางปฏิบัติสถาบันทางการเงินย่อมมีความเสี่ยงสูงในการ
ให้กู้ยืมแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงหอยทำให้ความช่วยเหลือด้านนี้ตกเป็นภาระของรัฐบาลโดยตรง

นอกจากนั้น การรวมกลุ่มทำฟาร์มในอนาคตของเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยจะแก้ไข
ปัญหาด้านการเงินด้วย กล่าวคือ สมาชิกของกลุ่มจะมีการช่วยเหลือให้สมาชิกที่ประสบกับปัญหา

ด้านการเงินกู้ยืมเงินจากกลุ่มในอัตราดอกเบี้ยที่พอควร มีความคล่องตัวในการจัดการกู้ยืม เนื่องจากเข้าใจในปัญหาดีหรือหากมีสมาชิกจำนวนมากขาดแคลนเงินทุน กลุ่มไม่สามารถช่วยเหลือได้เต็มกำลัง กลุ่มสามารถจัดเรื่องเสนอปัญหาไปยังรัฐเพื่อขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับปัญหาเงินทุน ผลดีอีกอย่างหนึ่งของการรวมกลุ่มทำฟาร์มที่เกษตรกรจะได้รับคือ การผลิตของเกษตรกรจะทราบกำลังการผลิตที่แน่นอน ผลผลิตที่ผลิตได้จะไม่เกินความต้องการของตลาด

4. ปัญหาด้านการตลาด

การผลิตสินค้าทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ ภาครัฐบาลจะทำการส่งเสริมการผลิตในด้านการให้ความรู้ทางด้านวิชาการและเทคโนโลยี แต่ปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นคือ ตลาด ที่จะรองรับผลผลิต กล่าวคือหากเกษตรกรสามารถผลิตสินค้าได้ ไม่มีปัญหาทางด้านการผลิต การจัดการฟาร์มและอื่น ๆ นอกจากผลผลิตที่ได้ไม่มีตลาดรับซื้อ การผลิตจะเป็นการสูญเสียเปล่า ฉะนั้น ในปัจจุบันการส่งเสริมการผลิตสินค้าทุกประเภทต้องควบคู่กับการหาตลาดที่แน่นอน นอกจากนั้นการผลิตที่ดีควรควบคุมปริมาณผลผลิตไม่ให้มากเกินไปเกินความต้องการของตลาด

ราคาขายของหอยนางรมมีราคาขายที่สูง ทำให้เป็นอุปสรรคหนึ่งในการหาตลาดผู้บริโภค ผลตอบแทนที่เกษตรกรผู้เลี้ยงจะดำเนินการฟาร์มได้ตลอดไปก็คือ รายได้ ซึ่งถ้าพิจารณารายได้ที่เกษตรกรได้รับซึ่งขึ้นอยู่กับราคาขายและปริมาณผลผลิตที่จะขายได้ หากทั้ง 2 ส่วนมีจำนวนมากย่อมทำให้รายได้ของเกษตรกรสูง แต่หากส่วนใดส่วนหนึ่งลดต่ำลงย่อมกระทบถึงรายได้ที่เกษตรกรจะได้รับ ดังนั้นหากต้องการเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้น โดยที่กำหนดราคาขายผลผลิตให้ถูกกว่าเดิมเพื่อกระตุ้นผู้บริโภคให้มาบริโภคมากขึ้น และมีผู้บริโภครายใหม่ ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการขยายผลผลิตให้ได้มากขึ้นเพื่อชดเชยกับราคาขายที่ลดลง มิเช่นนั้นเกษตรกรผู้เลี้ยงก็จะไม่สามารถประกอบอาชีพต่อไปได้หากทำการขายผลผลิตแต่ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย

การส่งเสริมการตลาดที่แน่นอนขึ้น โดย

4.1 การหาตลาดภายในประเทศ

4.2 การหาตลาดภายนอกประเทศ

4.1 การหาตลาดภายในประเทศ กล่าวคือส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักหอยนางรมว่าเป็นสัตว์น้ำที่มีคุณค่าทางโภชนาการ โดย

4.1.1 ในปี 2530 ซึ่งเป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรส่งเสริมผลผลิตทางการเกษตรของราษฎรในจังหวัดนั้น ๆ รวมไปถึงด้วย เช่น การจัดงานประจำจังหวัด ควรส่งเสริมให้เกษตรกรนำผลผลิตหอยนางรมมาร่วมแสดง ตลอดจนล้ารติการเลี้ยง การเก็บหอยนางรม การนำหอยนางรมที่เกษตรกรผลิตมาขายในงานด้วย ในราคาขายพิเศษ เป็นการเผยแพร่ให้ผู้มาเที่ยวงานรู้จักหอยนางรม นอกจากนั้น การจัดการประกวดผลผลิตหอยนางรม การแข่งขันการนำหอยนางรมมาประกอบอาหารประเภทต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมปีการท่องเที่ยว ตลอดจนนำผลผลิตที่จังหวัดนั้น ๆ สามารถผลิตได้มาเผยแพร่เป็นการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ไปเที่ยวงานได้รู้จักสัตว์น้ำนี้มากขึ้น เป็นการหาตลาดผู้บริโภคแหล่งใหม่

4.1.2 การสร้างให้มีตลาดกลางเพื่อเป็นแหล่งที่เกษตรกรสามารถนำสินค้าทางการเกษตรมาขาย เป็นจุดศูนย์กลางของผู้ผลิต และผู้ซื้อได้มาแลกเปลี่ยนกัน ตลาดการค้าที่มีลักษณะไม่ผูกขาดควรมีพ่อค้าคนกลางที่ต้องการเข้าทำการค้าหอยนางรมสามารถเข้ามาในตลาดนี้ได้

4.2 การหาตลาดภายนอกประเทศ การส่งออกหอยนางรมออกไปขายยังต่างประเทศมีบ้างเล็กน้อย สำหรับข้อมูลการส่งออกหอยนางรมยังคงรวมกับสัตว์น้ำประเภทอื่น แนวทางในการขยายตลาดต่างประเทศที่ควรทำคือ

4.2.1 การพัฒนาการแปรรูปหอยนางรม ตลอดจนภาชนะซึ่งใช้บรรจุหอยให้อยู่ในสภาพสดและรักษาคุณค่าทางโภชนาการแก่ผู้บริโภค รวมทั้งความสะอาดประกอบกับหอยนางรมของไทยมีรสชาติดี การแก้ไขปัญหาด้านการตลาดด้วยวิธีเหล่านี้ควรจะสามารถขยายตลาดต่างประเทศได้มากขึ้น

4.2.2 ในปัจจุบันประเทศไทยสามารถทำการผลิตซื้อสัตว์น้ำหอย นอกจากทำการขายภายในประเทศแล้ว ยังส่งไปขายยังต่างประเทศและแนวโน้มการส่งออกสูงขึ้นเป็นลำดับ เป็นที่ยอมรับในด้านคุณภาพ รสชาติและราคาที่ไม่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับซื้อสัตว์น้ำหอยที่ผลิตจากต่างประเทศ ทำให้ผู้ประกอบการผลิตซื้อสัตว์น้ำหอยมีความกระตือรือร้นที่จะขยายการผลิตให้มากขึ้น ฉะนั้น รัฐควรส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิตซื้อสัตว์น้ำหอยกันอย่างจริงจัง เป็นการส่งเสริมคนไทยที่สามารถนำเงินตราเข้าประเทศ ตลอดจนลดการนำเข้าซื้อสัตว์น้ำหอยจากต่างประเทศด้วย นอกจากนั้น ยังเป็นการช่วยหาตลาดรองรับ

หอยนางรมที่เกษตรกรเลี้ยงที่นำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตซีลหอยนางรมอีกด้วย อาจกล่าวว่าเป็นการส่งเสริมที่ให้ผลแก่ทั้ง 3 ฝ่าย คือผู้เลี้ยงหอยนางรม ผู้ประกอบอุตสาหกรรมผลิตซีลหอยนางรม และรัฐบาล

5. ปัญหาด้านบุคลากร

เป็นปัญหาที่เกิดจากหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรกระจายอยู่ในส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานซึ่งทำให้การทำงานเข้าซ้อนกัน อาทิเช่น หน่วยงานเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลทางเกษตรกร หน่วยเพาะเลี้ยงและวิจัยทางการเกษตร หน่วยสำรวจและพัฒนาทางการเกษตร เป็นต้น

แนวทางในการช่วยกันแก้ไขปัญหา

5.1 การจัดให้มีการประชุมกันเพื่อหารือตลอดจนแสดงถึงผลงานของหน่วยงานแต่ละหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับช่วยเหลือเกษตรกรตั้งแต่ต้นมาเป็นลำดับ เพื่อจัดทำการสรุปผลว่าหน่วยงานใดทำการศึกษาเรื่องใดไปบ้าง ผลสรุปที่จัดทำเสนอให้ทราบโดยทั่วกันในทุก ๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้น การประชุมควรจะกำหนดแนวทางในการปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ อย่างเด่นชัด เพื่อขจัดการทำงานที่ซ้ำกัน เป็นการเสียเวลาและกำลังคน

5.2 รัฐควรจัดรูปแบบหน่วยงานใหม่ให้สอดคล้องกับการทำงาน โดยคำนึงถึงความคล่องตัว การได้รับข่าวสารย้อนกลับและการได้รับข่าวสารจากเบื้องล่างอย่างรวดเร็ว หากหน่วยงานใดที่สามารถจัดรวมกันได้จะเป็นการใช้ทรัพยากรกำลังคนและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพอย่างมาก

5.3 คุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่ใกล้ชิดกับเกษตรกร คือหน้าที่ส่งเสริมข่าวสารและเทคโนโลยีจากผู้ทำการวิจัยสู่เกษตรกร บุคคลผู้ทำหน้าที่นี้ควรมีคุณสมบัติที่เข้ากับเกษตรกรได้ เป็นผู้เสียสละเพื่อส่วนรวมและต้องเข้ากับผู้ทำการวิจัยได้ด้วย เพื่อจะได้รับแนวทางใหม่ ๆ จากการวิจัยที่นักวิจัยหาได้นำไปเผยแพร่เกษตรกร ฉะนั้น การคัดเลือกบุคลากรในตำแหน่งนี้ควรมีการคัดเลือกอย่างรอบคอบ เพื่อจะได้ผู้ประสานงานซึ่งเป็นกลไกของรัฐที่มีประโยชน์อย่างเต็มที่

5.4 การกระตุ้นให้เกษตรกรส่วนมากรวมตัวกันเพื่อช่วยแก้ปัญหาของเกษตรกรระหว่างกันเอง การทำงานเป็นทีมนี้คงจะต้องใช้เวลามาก เนื่องจากพฤติกรรมตลอดจนอุปนิสัยของคนไทยส่วนใหญ่จะทำอะไรเพียงคนเดียว ฉะนั้น การจูงใจให้ร่วมมือที่จะสร้างพฤติกรรมและแนวความคิดการรวมตัวแก้ไขปัญหานี้ต้องเป็นไปตามลำดับ ควรเกิดขึ้นจากความต้องการส่วนรวมจากเกษตรกรเป็นสิ่งสำคัญ

6. ปัญหาอื่น ๆ

6.1 ปัญหาหมอลภาวะ เนื่องจากการเลี้ยงสัตว์น้ำต้องอาศัยแหล่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญ เมื่อมนุษย์ได้ทำให้แหล่งน้ำเกิดมีพิษ ผลเสียย่อมกระทบต่อสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำนั้น มีผลต่อการเจริญเติบโต ตลอดจนอาจทำให้สัตว์น้ำตายได้ สัตว์น้ำบางชนิดที่ได้รับพิษจะไม่ถึงกับทำลายชีวิต แต่สิ่งพิษจะถูกสะสมอยู่ในตัวสัตว์น้ำ เมื่อมนุษย์หรือสัตว์อื่นมาบริโภคจะเกิดอันตราย เช่นการเกิดกรณีหมอลภาวะมีพิษในบริเวณอ่าวไทยตอนใน บริเวณจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และเพชรบุรี ปริมาณของเสียที่ทิ้งลงในแหล่งน้ำมีปริมาณมากทำให้ปริมาณออกซิเจนในน้ำลดน้อยลง ทำให้แพลงค์ตอนที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำเกิดมีพิษ สัตว์น้ำที่กินอาหารประเภทแพลงค์ตอนมีพิษเข้าไป แพลงค์ตอนพิษเหล่านี้จะไม่ทำอันตรายแก่สัตว์ที่ไม่มีกระดูกสันหลังพวกแมงกะพรุน ปลาตาว ตลอดจนหอยชนิดต่าง ๆ เมื่อสัตว์น้ำดังกล่าวนี้กินแพลงค์ตอนพิษเข้าไป สัตว์น้ำเหล่านี้จะมีการทำงานภายในร่างกายผิดปกติเท่านั้น แต่มนุษย์หรือสัตว์อื่นที่มีกระดูกสันหลัง นำเอาสัตว์น้ำที่มีพิษสะสมอยู่มาบริโภคจะเกิดมีอาการซ้ำเหมือนเป็นอัมพาตและเสียชีวิตในเวลาต่อมา¹

แนวทางในการแก้ไขคือ

6.1.1 การขอความร่วมมือจากโรงงานอุตสาหกรรมและประชาชนที่ตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงแหล่งน้ำ ช่วยกันรักษาความสะอาด ช่วยเหลือกำจัดของเสียให้ถูกต้อง

6.1.2 การกำหนดบทลงโทษ หากพบว่ามี การละเมิดทำผิด ผู้พบเห็นควรแจ้งการกระทำที่ผิดต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อจัดการลงโทษ การกำหนดบทลงโทษดังนี้

6.1.2.1 กำหนดบทลงโทษตัวผู้กระทำผิด

6.1.2.2 กำหนดบทลงโทษข้าราชการที่ละเลยต่อหน้าที่

6.1.3 หากเกิดมลภาวะที่เป็นพิษขึ้น ต้องมีการกำหนดเขตอันตรายเพื่อจะได้เข้าไปแก้ไขโดยเร่งด่วน และต้องให้เกษตรกรทราบด้วย

¹ ลีทธิชัย เตมียาภิชัย, "ข้อมูลเกี่ยวกับโรคที่เกิดกับหอยและสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง," เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มผู้นำท้องถิ่น โครงการจัดการสิ่งแวดล้อมในอ่าวไทยตอนใน, 23 พฤษภาคม 2526.

ปัญหาการเกิดมลภาวะเป็นพิษ ปัญหานี้เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมมือช่วยแก้ไขของทุกฝ่าย หากทุกฝ่ายช่วยเหลือแก้ไขมลภาวะที่เป็นพิษจะลดลงเป็นลำดับ

6.2 ปัญหาด้านการขยายบริเวณแหล่งเลี้ยงหอยนางรม จากการสำรวจแหล่งเพาะเลี้ยงหอยนางรมที่สามารถขยายบริเวณออกไปได้กระจายตามบริเวณจังหวัดต่าง ๆ ที่อยู่ชายทะเลมีอยู่มาก แต่มีอุปสรรคทำให้การขยายตัวบริเวณที่เพาะเลี้ยงเป็นไปอย่างล่าช้า เนื่องจากเกษตรกรผู้ทำการเลี้ยงสัตว์น้ำให้ความสนใจกับสัตว์น้ำประเภทอื่น เช่น กุ้งชนิดต่าง ๆ ปลากระพงขาว เป็นต้น นอกจากนี้ ตลาดที่รองรับผลผลิตหอยนางรมในปัจจุบันมีความไม่แน่นอน ทำให้การขยายตัวแหล่งเลี้ยงหอยนางรมลดลง ฉะนั้น การแก้ไขปัญหานี้ควรทำการแก้ไขปัญหาด้านการตลาดเสียก่อน

6.3 การพัฒนาบริเวณชายฝั่งเพื่อเป็นแหล่งอุตสาหกรรม ตลอดจนการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยของราษฎร ทำให้บริเวณชายฝั่งที่มีแหล่งหอยตามธรรมชาติถูกทำลายถ้าหากเกิดมลภาวะที่เป็นพิษและกระทบกับสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำ ก่อให้เกิดผลเดือดร้อนแก่เกษตรกรผู้ทำการเลี้ยงหอยนางรมและเกษตรกรผู้ทำการเลี้ยงสัตว์น้ำในบริเวณนั้น ตลอดจนผู้ประกอบการทำการประมงทะเลด้วย ฉะนั้น การพัฒนาแหล่งอุตสาหกรรมบริเวณชายฝั่งทะเลทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือควรทำการศึกษาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับทรัพยากรสัตว์น้ำในบริเวณดังกล่าวอย่างรอบคอบ เพื่อมิให้เกิดผลเสียแก่ผู้อยู่อาศัยแหล่งน้ำในบริเวณดังกล่าว ซึ่งผู้ประกอบการโดยอาศัยทรัพยากรจากแหล่งน้ำนี้

จากการเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาบางส่วนแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงหอยนางรมพันธุ์เล็ก พบว่าการแก้ไขปัญหาล้วนใดส่วนหนึ่งนั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือกันทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชนและเกษตรกร

ผู้ทำวิจัยหวังว่าแนวทางที่เสนอแนะจะมีส่วนช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยนางรมได้บ้าง แต่การแก้ไขปัญหาดังกล่าว นั้นสักได้รับผลสำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือที่ดีจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะยังประโยชน์กลับมาแก่ทุกฝ่ายเพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการช่วยเหลือยกระดับรายได้ของราษฎร โดยการส่งเสริมให้ประกอบการเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งทั้งยังเป็นการทำแหล่งอาหารแหล่งอื่นนอกเหนือจากสัตว์น้ำที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติชนิดอื่น ๆ ตลอดจนการทดแทนสัตว์น้ำที่ได้จากการประมงทะเล ซึ่งนับวันจะมีปัญหาอุปสรรค

ในด้านแหล่งการสืบสัตว์น้ำ เนื่องมาจากการกำหนดเขตน้ำน่าน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน หากทุกฝ่ายช่วยกันแก้ไขปัญหาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตามบริเวณชายฝั่ง ย่อมเกิดผลสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย